Batı Klasikleri

MENEKSENOS

Eflâtun

M.E.B.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 906
BİLİM VE KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 174
Batı Klâsikleri : 39

Kitabın adı
MENEKSENOS
Yayın kodu
89.34.Y.0002.622
ISBN 975.11.0111.5
Baskı yılı
1989
Baskı adedi
20.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın
3.8.1988 tarih ve 6490 sayılı yazıları ile
ikinci defa 20.000 adet basılması uygun görülmüş,
birinci parti olarak 5.000 adet basılmıştır.

Batı Klâsikleri

MENEKSENOS
Eflâtun

Çeviren

İRFAN ŞAHİNBAŞ

İstanbul 1989

MENEKSENOS

Bu Eser, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doçentlerinden irfan ŞAHİNBAŞ tarafından, Emile Chambry'nin tercümesi esas tutularak dilimize çevrilmiş; Jowertt'in ingilizce tercümesi ile karşılaştırılmış ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doçentlerinden Nusret HIZIR Coğrafya Fakültesi Doçentlerinden Nusret HIZIR tarafından görülmüştür.

SOKRATES — MENEKSENOS

SOKRATES. — Meneksenos nereden geliyor? 234
Agora'dan mı? Nereden?

MENEKSENOS. — Agora'dan, Sokrates, toplantı odasından.

SOKRATES. — Orada ne işin olabilir? Her halde sen artık, öğrenim ve felsefenin sonuna eriştiğini sanıyor, daha yüksek işlere atılmak istiyorsun. Yaşına rağmen de, bize her zaman idareciler sağlamış olan ailen bu yolda devam etsin diye, aklına, biz büyüklerini idare etmeyi koymuşsun. b

MENEKSENOS. — Sokrates, sen izin verir, idare işlerine atıl, dersen, güdeceğim gaye bu olur; yoksa vaz geçerim. Toplantıya üyelerin, ölüler üzerinde söz söyliyecek birini seçeceklerini öğrendim de, onun için gittim; ölüler için tören yapılacak, her halde biliyorsun.

SOKRATES. — Evet. Kimi seçtiler?

MENEKSENOS. — Daha kimseyi seçmediler, Sokrates; yarın karar verecekler. Ama ben, ya Arkhinos'u, ya Dion'u seçerler anıyorum.

SOKRATES. — Savaşta ölmenin, gerçekte bir- c
çok faydaları var, Meneksenos. Öldüğü zaman ne kadar fakir olursa olsun insanın güzel ve muhteşem bir mezarı oluyor. Bundan başka da, değeri ne kadar az olursa olsun, insanı birçok bilgin kimseler övüyor; hem gelişi güzel de değil; söyliyeceklerini önceden,

inceden inceye hazırlamış oluyorlar. Öyle güzel
235 övüyorlar ki, Meneksenos, her ölünün, kendinde bulunsun bulunmasın, birçok meziyetleri olduğunu ileri sürerek, sözlerini en güzel kelimelerle süslüyor, ruhlarımızı büyülüyorlar. Şehri, her yönden göklere çıkarıyorlar; ve savaşta ölenleri, bizden önce gelmiş bütün atalarımızı hatta bizleri öğle övüyorlar ki, şimdi seninle konuşmakta olan ben, Meneksenos, kendimi bu övgüleri ile yükselmiş hissediyor ve orada
b söylediklerini dinleyip büyülenince, birdenbire daha yüce, daha asîl, daha güzel olduğuma inanıveriyorum. Sonra, her zaman olduğu gibi, yanımda hep yabancılar bulunuyor; benimle beraber dinliyorlar; ve bana,birdenbire daha büyük bir saygı besliyorlar. Hatip o kadar inandırıcı ki, bu yabancılar, tıpkı benim gibi tesiri altında kalıyor ve bana karşı olsun, önce olduğundan daha güzel buldukları şehre karşı olsun, derin hayranlık duyuyorlar. Bana gelince,
c kendimi öyle yükseklerde görmem, hiç değilse üç gün sürüyor. Hatibin sözleri ve sesi kulağıma yer ederek öyle kuvvetle çınlıyor ki ancak dördüncü veya beşinci gün kendime gelebiliyor, nerede olduğumun farkına varabiliyorum. Bu arada, Bahtlılar Adalarında yaşıyorum, sanıyorum. Bizim hatipler, işte böyle usta kimselerdir.

MENEKSENOS. — Sokrates, hatiplerle alay etmek için hiç de fırsat kaçırmazsın. Fakat bu sefer, öyle sanıyorum ki, seçilecek hatip pek öyle rahat rahat söz söyliyemiyecek; ve konuşacak kimse hiç

haberi olmadan seçileceğinden, belki de hazırlıksız söz söylemek zorunda kalacak.

SOKRATES. — Neden öyle olsun, dostum? d
Bunların hepsinde hazır nutuklar vardır; hem zaten, böyle şeyler üzerinde hazırlıksız konuşmak da güç değildir ki. Atinalıları, Peloponessos'luların; veya Peloponessos'luları, Atina'lıların önünde övmek gerekse, o zaman, dinleyicileri inandırmak, onların takdirini kazanmak için gerçekten iyi bir hatibe ihtiyaç vardır; ama zaten övdüğü kimselerin önüne çıkan bir hatibin iyi konuşmada ün kazanması hiç de güç olmaz.

MENEKSENOS. — Demek böyle bir şey güç değil, Sokrates?

SOKRATES. — Elbette değil.

MENEKSENOS. — Peki, söz söylemen gerekse e
de, meclis seni seçse, konuşabilir misin acaba?

SOKRATES. — Elbette konuşabilirim, Meneksenos. Hatiplik sanatına çok değerli bir kadından; birçok mükemmel hatipler, hele bütün Helenler arasında ön safta gelen o Ksantippos'un oğlu Perikles gibi birini yetiştirmiş olan bir öğretmenden ders alayım da, konuşamıyayım, olur mu hiç?

MENEKSENOS. — Kim bu kadın? Her halde Aspasia demek istiyorsun.

SOKRATES. — Evet, Meneksenos; bir de Metrobius'un oğlu Konnos. İşte benim öğretmenlerim: 236
biri musikide, öteki güzel söz söylemede. Böyle

yetişen biri, konuşmada elbette usta olur. Hem zaten, böyle değerli öğretmenleri olmıyan her hangi bir kimse, musikide Lamprus'tan, güzel söz söylemede de, Rhamnunsia'lı Antiphon'dan ders almış olursa, Atina'lıları, Atina'lılar önünde pek âlâ övebilir, takdirlerini de kazanır.

MENEKSENOS. — Peki, söz söylemen gerekseydi, ne derdin bakalım?

SOKRATES. — Kendiliğimden belki hiçbir şey söyliyemezdim. Ama, daha dün, Aspasia'nın ölüler üzerinde hazırlamış olduğu nutku dinledim. O da, senin söylediğin gibi, Atina'lıların hatip seçecekleri haberini duymuş; bunun üzerine önümde, nutkun bir kısmını, nasıl olması gerekiyorsa, öylece hazırlıksız olarak söyleyiverdi; geri kalanını da, zaten önceden düşünmüş; çünkü galiba Perikles'in o ölüler üzerinde söylemiş olduğu nutku Aspasia hazırlamış; işte bu nutuktan birkaç parça alarak biribirine eklemekle yetindi.

MENEKSENOS. — Neler dedi, hatırlıyabilecek misin?

SOKRATES. — Elbette. Kendi ağzından işittim, belledim. Aklımda iyi tutamıyorum diye de, az
c kalsın dayak yiyordum.

MENEKSENOS. — Ne duruyorsun, öyleyse, söylesene.

SOKRATES. — Nutkunu yayarsam, öğretmenim belki kızar.

MENEKSENOS. — Hiç korkma, Sokrates; konuş. Bana bu zevki ver; Aspasia'nın olsun, başka birinin olsun, zarar yok. Sen sade konuş.

SOKRATES. — Ama, bu ihtiyar yaşımda, böyle oyunlarla uğraştığımı görünce, belki benimle alay edersin.

MENEKSENOS. — Hiçbir zaman, Sokrates; sen nutku söyle.

SOKRATES. — İstediğini yerine getirmem gerekiyor, Meneksenos; zaten, bana «soyunda rakset» desen bile, yalnız olduğumuza göre, bu dileğini de karşılardım. Dinle; yanılmıyorsam, Aspasia, nutkuna, ölüleri ele alarak şöyle başladı: d

Bu savaşçılara, hareketlerimizle, sözlerimizle ödememiz gereken bir borcumuz var. Bahtın onlara nasibetmiş olduğu yolculukta, bütün şehir, bütün yakınları, yanlarında gitti; ilk borcumuzu böylece ödemiş olduk. Şimdi artık, onlara karşı duyduğumuz saygıyı sözle belirtmemiz kalıyor. Bunu, kanun buyurduğu gibi, kendimize vazife de sayıyoruz; çünkü, güzel bir nutuk, güzel hareketlerde bulunmuş olanları, dinleyicilerin daima hatırlamasını, saymasını sağlar. e Onun için, ölüleri gereğince övecek, yaşıyanları tatlı tatlı teşvik edecek bir nutuk gerek. Oğullarını, kardeşlerini bu ölülerin erdemlerini taklide sürükliyecek; analarını, babalarını ve hayatta olan daha uzak atalarını teselli edecek sözler gerek. Nasıl bir 237 nutuk söylemeli? yaşıyanların sağlığını da, ölümleri

ile ödemiş olan bu yiğitleri övmek için söze nasıl başlamalı? Bence, tabiatın, bunlara, o erdemleri verdiği sıraya göre gitmek yerinde olur. Onlar erdeme eriştiler, çünkü, erdemli anaların, erdemli babaların evlâdı idiler. Onun için önce, böyle asîl doğuş arını övelim; sonra, gördükleri terbiye ve dersleri. Bundan sonra da, o başardıkları yüksek işlerde, doğuşlarına ve aldıkları terbiyeye lâyık ol-
b duklarını nasıl isbat ettiler, onu görelim.

Önce doğuşlarını ele alıyoruz. Bu ölülerin ataları, yabancı olmadıkları gibi başka yerlerden gelmediklerine göre, torunları da, yurtta göçmen değil, gerçek ana yurtlarında oturan ve yaşayan asıl yerlilerdi. Onları beslemiş olan bu toprak, başkalarının olduğu gibi üvey değil, gerçek analarıdır. Bu ana
c onları doğurmuş, beslemiş, ve sonra kucağına çekmiştir, onlar da şimdi kendi topraklarında yatıyorlar. Onun için, önce analarını övmek doğru olur, çünkü böylelikle doğuşlarını övmüş olacağız.

Yurdumuz, yalnız bizim değil, bütün insanların övgüsüne lâyıktır; bunun da, ilk ve en kuvvetli sebebi, memleketimizi tanrıların sevmesidir. Bu sözün doğruluğunu, yurdumuz için döğüşmüş olan tanrıların kavgaları ve verdikleri karar açıkca gösterir. Tanrıların da övdüğü bir yeri, nasıl olur da, bütün
d insanlık övmez? Bir sebep daha var: bütün toprakların, ehli, vahşi, çeşit çeşit hayvanlar doğurup yarattığı çağlarda, bizimki böyle canavarlardan uzak ve temiz kalmış, ve bütün hayvanlar arasından insanı seçip,

yaratmıştır. Insan da, öteki hayvanlardan daha anlayışlı olduğu gibi, din ve adalet tanıyan biricik yaratığıdır. Bu bizim toprağın, savaşçıları ve bizim atalarımızı doğurduğunu gösteren kuvvetli bir kanıt da vardır: her yaratığı, çocuğuna uygun olan besini e
kendinde taşır; ve böylece gerçek ana, başka birinin evlâdını ele geçiren sahte anadan ayırt edilir; çünki sahte anada, yavruya gereken besin kaynakları kurudur. İşte o bizim anamız toprak, insan yaratmış olduğunu şöylece ispat ediyor: o çağlarda, ilk olarak yalnız o, insanı beslemek için, insan soyuna en iyi, en güzel besini sağlıyan buğdayla arpayı yetiştirmiş ve bu varlığı gerçekten kendinin yarattığını göstermiştir. Böyle bir düşünceyi, kadından ziyade toprağı göz 238
önünde tutarak ileri sürmek uygun olur; çünki, rahmine çocuk düşen, çocuk yaratan kadın, bu yolda taprağa örnek olmuyor, toprağı taklid ediyor. Toprağımız yetiştirmiş olduğu bu meyvalarda hiç hasislik göstermemiş, bunları başka yurtlara da dağıtmıştır. Kendi evlâtları için, yorgunluğu gideren zeytin yetiştirmiş, onları besleyip gençlik çağına kadar büyüttükten sonra da, idare edilmeleri için tanrılar sağlamış- b
tır; bunları hepimiz tanıyoruz, sözlerini edecek değilim. İşte bu tanrılar, hayatımızı, gündelik yaşayışımıza göre düzenlemişler; bize, bütün öteki insanlardan önce, sanatları belletmişler; silâh yapmayı, bunları yurdumuza müdafaa için kullanmayı öğretmişlerdir.

Böylece doğan ve yetişen bu savaşçıların ataları, kendilerini idare için bir devlet kurmuşlardı. Bunun

üzerinde söz söylememiz de uygun düşer; çünki,
c insanları yetiştiren devlettir; devlet iyi oyursa, insan da iyi olur; kötü olursa, aksi olur. Onun için, babalarımızın, ve aralarına önümüzdeki ölüleri de katacağımız bugünki yurtdaşlarımızın, düzenli bir devlet idaresi altında, kendilerini erdemli kılan bir devlet idaresi altında yetiştiklerini göstermek gerekir. O zamanki idare bugünki şeklin aynı idi; bugün de, seçkinlerin idaresi altında yaşıyoruz; o çağlardan beri de aynı idare altında yaşadık; buna, bazıları demokratlık diyor; başkaları da, diledikleri adı veriyorlar; gerçekte, bu idare, çokluğun da rızası ile
d kurulmuş olan seçkinler idaresidir. Gerçi başımızda kırallar bulunmuştur; ve onlara, bu hakkı önceleri doğuşları; sonra da, seçimler vermiştir, ama, iktidar daha ziyade çokluğun elindedir. Çokluk, devlet idaresi vazifesini ve iktidarı en iyi yurtdaşlara emanet etmiştir; hiç kimse, sakatlığı, fakirliği, veya doğuşunun yüksek olmayışı yüzünden bu vazifeye elverişsiz sayılmamış; hiç kimse, başka memleketlerde olduğu gibi, bunlara zıt üstünlüklerinden ötürü tercih edilmemiştir. Yalnız bir kural kabul edilmiştir: usta ve erdemli olan emreder, idare eder. Bu bizim idare
e şeklinin temeli, bütün yurtdaşların eşit şartlar altında doğmuş olmasına dayanır. Başka devletlerin halkı, türlü yerlerden gelmiş çeşitli soylardandır; bu çeşitlilik hükümetlerinde de görülür; bunlar ya tyrannosluk, ya oligarkh'lıkdır. Orada, bir kaç kişi bütün yurtdaşlarını köle gibi kullanır; çokluk da, bu birkaç kişiyi kendine efendi bilir. Fakat bizler ve yurtdaşla-

rımız hep kardeşiz; çünki ortak bir anadan çıktık; kendimizi, ne biribirimizin kölesi, ne de efendisi sayıyoruz. Tabiatın sağlamış olduğu o doğuş birliği, 239
bizi, kanuna göre, hak eşitliği aramıya, erdem ve bilgelikten başka hiç bir üstünlük tanımamaya sürüklüyor.

İşte, bu askerlerin babaları; bizim babalarımız hatta, bu askerler, asîl bir doğuştan sonra, böylece tam bir hürriyet içinde yetiştiklerinden; hürriyet uğuruna, Helenler için Helenlere karşı; bütün Hellas için de, barbarlara karşı dövüşmeyi kendilerine vazife bilmişler; özel hareketlerinde olsun, yurt ölçüsündeki hareketlerinde olsun, güzel başarıları ile b
bütün dünya da ün salmışlardır. Eumolpos'u, Amazon'ları, yurdumuzu istilâ etmiş daha eski düşmanları nasıl kovdular; Argos'lulara, Kadmos oğullarına karşı; Herakles oğullarına da, Argos'lulara karşı nasıl yardıma koştular, bunları hakkı ile anlatabilmem için vakit dar. Zaten şairler, türkülerinde, bunları güzelce c
övmüşler, yiğitliklerini bütün dünyaya göstermişlerdir. Biz de, şimdi kalkar, sade bir nesirle bu yüksek başarılarını övmek istersek, o şairlere göre çok gerilerde kalırız. Bunlar zaten mükâfatlarını görmüştür, onun için susacağım. Fakat hiç bir şairin ele alıp hakkını vermediği daha birçok değerli başarılar var ki, övgülerini bekliyor. İşte bunları överek hatırlatmak; başka kimseleri de kaside veya başka nevi şiirlerde, böyle yüksek başarıları gösterenleri, değerlerine uyacak bir tarzda ele almıya teşvik etmek bana düşüyor. İlk sözünü edeceğim başarılar da şunlar:

d Persalar Asya'yı hükümleri altına alıp Avrupa'yı köle etmiye kalkışınca, bunları atalarımız, bu yurdun evlâtları durdurmuştur. Onun için ilk olarak, onları ele almak, yiğitliklerini övmek gerekir, yerinde olur. Bu mertliklerini iyice övebilmek için de, düşüncemizle bütün Asya'nın üçüncü bir kırala köle olduğu çağa dönelim. Bu kralların ilki Kyros idi. Yüksek cesareti ile, bütün yurdtaşlarını kölelikten kurtardıktan sonra, efendileri Medes'lilere boyun eğdirmiş. Mısır'a
e kadar da, Asya'nın geri kalan kısmını hükmü altına almıştı. Oğlu, Mısır ve Libya'nın girebildiği bütün parçalarını itaata getirdi. Üçüncü kıral Daraeius, karada, imparatorluğunun sınırlarını Skythia'ya kadar sürdü; donanmaları, denize ve adalara hâkimdi; kimse de karşı koymıya cesaret edemiyordu.Persa imparatorluğunun kudreti karşısında, öyle sayısız, yüce ve savaşçı milletler boyun eğmişti ki, Daraeius,
240 bütün insanların ruhunu kendine kul köle etmişti.

Daraeius, Eretria'lılarla birlikte Sardis'e karşı el birliği ettik diye bizi suçladı; ve bu bahane ile, taşıt ve savaş tekneleri ile beş yüz bin kişi, ve ayrıca üç yüz savaş gemisi gönderdi. Komutayı Datis'e verdi; ve başının uçurulmasını istemiyorsa, dönüşünde, eratria ve Atina'lıları kendine getirmesini emretti. Datis, Eretria'ya doğru yola çıktı; ve ozamanki Helenler arasında savaş sanatındaki ustalıkları ile en çok ün
b almış, sayıları da odukça fazla olan Eretria'lıları üç günde itaata getirdi. Kimsenin kaçmasını sağlamak için de memleketi şöyle taradı: askerleri, Eretria'nın

sınırlarına gelince, bir sahilden öteki sahile yayıldılar; ve biribirlerine el vererek memleketi boydan boya geçtiler; böylece, kırallarına kimsenin kaçmadığını söyliyeceklerdi. Aynı niyetle, Eretria'dan kalkarak c
Marathon'a geldiler. Atina'lıları da, Eretria'lılar gibi boyunduruğa vurduktan sonra, kırallarına götürmenin çok kolay olacağına inanmışlardı. İlk teşebbüslerinde muvaffak olmuşlar, şimdi de ikincisine girişiyorlardı. Lakedaimonia'lılardan başka hiçbir Helenli de, ne Eretria'lara, ne Atina'lılara yardım etti. Hattâ Lakedaimonia'lılarla savaşa ancak ertesi gün yetişebildiler Ötekiler korku ile yerlerinden kımıldamadı; tehlikeyi bir zaman için savdıklarına seviniyorlardı. d
İşte, ancak bu durumu göz önüne getirirsek, Marathon'da, barbar ordularının saldırışına göğüs geren, bütün Asya'nın o küstah gururunun cezasını veren, ve barbarlara savaşta ilk olarak zafer anıtları diken o kahramanların yiğitliklerini anlıyabiliriz. Bunlar, öteki milletlere yol göstermiş oldular: Persa'lıların kudretinin eğilebileceğini; sayının da, zenginliğin de, mertlik karşısında duramıyacağını öğrettiler. Onun için, şunu ileri sürebilirim ki, bu kahramanlar, yalnız bizlerin babaları olmakla kalmadılar; bizim hürriyetimizin, bu kıtayı dolduran bütün Helenlerin hürriyetinin de babası oldular. Çünkü, bundan sonra, bütün Helenler, emniyetlerini sağlamak için giriştikleri savaşlarda, gözlerini o yüce esere çevirdiler; Marathon kahramanlarını kendilerine örnek tuttular. e

İşte, nutkumda, şeref yerini bu kahramanlara veriyorum. İkinci yer de, Salamis ve Artemision

deniz savaşlarını kazananlarındır. Karada olsun, denizde olsun, hücumları nasıl karşıladılar, nasıl geri
241 attılar; bunları anlatabilmek için uzun uzun konuşmak gerekir. Fakat, bence, bu kahramanlara en çok şeref veren şey, Marathon askerlerinin başlamış oldukları eseri bitirmiş olmalarıdır. Marathon askerleri, sürü sürü barbarların bir avuç askerle geri atılabileceğini bütün Helenlere göstermişlerdi: fakat
b böyle bir iş, gemilerle başarılabilir miydi? bilinmiyordu. Persalar, denizlerde yenilmez sanılıyordu: sayısız gemileri vardı; zengin, usta, kuvvetli idiler. Onun için, deniz savaşlarında dövüşmüş olanları da övmeliyiz: Helenlerin bu ikinci korkusunu gidermiş; gemi ve insan çokluğunun saçtığı dehşeti ortadan kaldırmışlardır. Böylece, Marathon'da dövüşmüş olanlarla, Salamis'te, denizlerde boğuşmuş olanlar bütün Helles'a bir ders vermiş oldular: Helenler, bir yandan karada savaşanların, öte yanda da, denizde savaşan-
c ların sayesinde barbarlardan korkmamayı öğrendiler, ve buna alıştılar.

Üçüncü yeri, tarih ve değer bakımından üçüncü yeri, Hellas'ın kurtuluşu uğrunda, Lakedaimonia'lılarla Atina'lıların Platea'daki gösterdikleri başarıya ayırıyorum. Başımızda dolaşan tehlike büyüktü, kor-
d kunçtu. Lakedaimonia'lılarla Atina'lılar bu tehlikeyi de savdılar, ve bu yolda gösterdikleri yiğitlik, bugün, bizim; yarın da gelecek nesillerin övgüsünü hakketmiştir. Bu savaştan sonra, birçok Helen şehirleri hâlâ barbarlardan yana idi; hattâ, Büyük Kıralın, Hellas'a

karşı yeni bir savaşa girmeyi tasarladığı söyleniyordu. Onun için, bütün barbarları denizlerden sürüp atarak kendilerinden evvel gelmiş olanların başlamış oldukları kurtuluş işini bitirenlerin sözünü etmek de doğru olur. Bunlar Eurymedon'da, deniz savaşında döğüşenler; Kıbrıs seferine çıkanlar; Mısır'a ve daha e
birçok ülkelere gidenlerdir. Kıralı, Hellas'ı yok etmek için tasarılar kuracağı yerde, korkular içinde kendi canının tasasına düşürmüşlerdir. Onları hatırlıyalım; minnet borcumuzu unutmıyalım.

Bütün şehir, barbarlara karşı olan bu savaşı, kendi uğuruna, aynı dili konuşan başka milletlerin 242
uğuruna sonuna kadar götürdü. Fakat barış olup büyük şerefler elde edince, başarı kazanan kimselerin çok kere uğradığı âkıbetle karşılaştı. Şehrimizi kıskandılar, kıskançlık hasede yol açtı; böylece şehrimiz de, istemiye istemiye Helenlerle savaşa girmek zorunda kaldı. Savaş başlayınca, bizimkiler, Tanagra'da Lakedaimonia'lılarla karşılaştılar; Beotia'lıların b
hürriyeti için döğüştüler. Savaşı kimin kazandığı belli olmadı; bir daha kapışarak kesin bir netice elde ettiler: çünki, Lakedaimonia'lılar, yardımına koştukları Beotia'lıları bırakarak çekildiler; bizimkiler de, üçüncü gün, Oenophtes'te zafer kazanarak, yurtlarından haksızca sürülmüş olanları, hakkın gerektirdiği gibi geri getirdiler. Böylece Persalılar'la savaştan sonra, Helen'lere karşı hürriyeti ilk olarak müdafaa edenler, yurttaşlarımız oldu. Yiğitler gibi davranıp, yardımına koştukları kimseleri kölelikten kurtardık-

ları için, devlet de ilk olarak onları şereflendirdi; bu mezara gömdürdü.

c Sonra, savaş genişledi; bütün Helenler yurdumuzu istilâ edip harabetti; şehrimize olan minnet borçlarını işte böyle alçakça ödediler. Bizimkiler bir deniz savaşında olanları da yendi; ve başları alan Lakedaimonya'lıları, Sphagia'da esir etti. Bunları pek âlâ öldürebilirlerdi; fakat hayatlarını bağışladılar, ve yurtlarına göndererek barış yaptılar: çünki
d aynı soydan olan milletlere karşı savaşı zaferden öteye götürmemek, Helen'ler birliğini bir devletin kinine feda etmemek gerektiğini düşünüyorlardı; fakat barbarlara karşı ölüme kadar gidilmeli idi. Onun için bu savaşa girip şimdi burada yaşatanları övmek yerinde olur. Bunlar, barbarlara karşı olan önceki savaşta, Atina'lıların herkesten üstün olduklarından şüphe edenlerin, bu şüphelerinde yanıldıklarını
e göstermişler; ve kendilerine karşı ayaklanan Hellas'ı yenerek, başlarını esir ederek, barbarları, yardımları ile yenmiş oldukları Helenleri kendi başlarına da alt edebileceklerini isbat etmişlerdir.

Bu barıştan sonra üçüncü bir savaş oldu, hiç beklenmedik, korkunç bir savaş. Şimdi burada yatan, binlerce yiğit can verdi. Bunların çoğu Sicilya yakınlarında öldü: yeminle bağlı oldukları Leontios'lıların
243 yardımına koşmuşlar; onların hürriyeti uğuruna çarpışarak birçok zafer anıtları dikmişlerdi. Fakat şehrimiz, yolun uzunluğundan ötürü bunları besliyemedi; bu baht vurgunları da savaştan vazgeçti. Bununla

beraber, ölçülülük ve yiğitliklerini, onlara karşı döğüşmüş olan düşmanları öyle övdü ki, başka kimseleri dostları bile böyle övmez. Birçokları da, tek bir günde bütün düşman gemilerini esir edip bir kısmını da yendikten sonra, Hellespont deniz savaş- b
larında can verdiler. Böyle bir savaş hiç beklenmiyordu; çok korkunç oldu diyorum; çünkü, öteki Helen'ler şehrimizi o derece kıskandılar ki, can düşmanları Büyük Kıralla konuşmalara giriştiler; böylece, bizimle birlik ederek kovmuş oldukları biri ile anlaşıp, bir barbarı Helenlere karşı durmak üzere geri getirdiler, ve bu şehre karşı bütün Helen ve barbarları bir araya topladılar. İşte o zaman şehrin kuvvet ve yiğitliği c
bütün parlaklığı ile belirdi. Savaş dışı olduğu sanılıyordu; donanması, Mythilene'de kuşatılmıştı. Fakat, şehirliler, altmış gemiye binerek yardıma koştular; herkesin de söylediği gibi, kahramanca cesaret göstererek düşmanlarını yendiler; dostlarını kurtardılar; fakat hiç de hak etmedikleri bir bahtsızlıkla denizlerde can verdiler; bu mezarda yatmıyorlar. Onları hatırlıyalım, övelim; çünkü, yalnız bu deniz savaşında değil, bütün savaştaki başarımızı cesaretlerine borçluyuz; sayelerinde, şehrimiz büyük ün kazandı: bütün dünya bir araya gelse, onu altedemez, deniyor- d
du. Bu ünü hak etmişti; çünkü biz ne zaman yenildi isek, aramızdaki anlaşmazlıklar yüzünden oldu, başkalarının silâhları ile değil. Düşmanlarımız, bizi bugüne kadar yenemedi; yarın da yenemiyecektir. Biz kendi elimizle, kendi kendimizi yendik.

Olup biten bütün bu şeylerden sonra, her şey yatışıp başka devletlerle barış olunca, yurdumuzda iç
e savaş başladı. Ve bu savaş öyle oldu ki, insanlar arasında anlaşmazlık önlenemiyecek idi ise, hiç kimse kendi şehrinin başka türlü düzensizliklere uğramasını dileyemezdi. Şehirden, Piraeus'tan gelenler bir kardeş sıcaklığı ile birbirleri ile, ve, hiç beklenmediği halde, öteki Helen'lerle uzlaştılar; ve
244 Eleusis'e karşı giriştikleri savaşı hiç aşırılık etmeden bitirdiler. Bütün bunların sebebi de, aralarındaki o menşe birliği üzerine kurulu, sözde değil, gerçekte sağlam bir dostluk yaratan gerçek yakınlıktı. Onun için bu savaşta birbirlerinin ellerinde can verenleri de hatırlamamız gerektir; ve mademki, biz,kendi aramızda artık uzlaştık; onların da aralarında uzlaşmaları için, bu günkü gibi törenlerde, dualar edelim, kurbanlar verelim, hükümleri altına girdikleri tanrılara yalvaralım. Çünkü onları, böyle birbirleri ile
b boğuşmaya, kötülükleri veya kinleri değil, baht sürükledi. Yaşıyan bizler de bunun böyle olduğunu ispat etmiyor muyuz? Onlarla aynı soydan olan bizler, ettiklerimizi de, çektiklerimizi de birbirimize bağışlamadık mı?

Bundan sonra tam bir barış oldu; şehrimiz rahata kavuştu; barbarları affetti; çünkü onlara hiçbir şey esirgemeden kötülük etmişti; onlar da karşılığını vermekten geri kalmamışlardı. Fakat etiği iyiliklere karşı olan minnet borçlarını nasıl ödediklerini düşünerek Helen'lere çok kırılmıştı: o Helenler, barbar-

larla elbirliği etmişler; bir zamanlar kendilerini kurtarmış olan gemilerimizi elimizden almışlar; ve kendi şehirlerinin duvarlarını korumak için feda ettiğimiz bizim duvarları yıkmışlardı. Şehrimiz artık, birbirlerinin ve barbarların köleleri olmak tehlikesinde olsalar da, Helen'lere yardım etmemeye karar vermişti, ve böyle davranıyordu. Biz bu düşüncelerde iken, Lakedaimonia'lılar, bir zamanlar hürriyetin koruyucuları olan bizlerin artık bitkin bir hale düştüğünü sanarak öteki Helenleri köle etmeyi kendilerine âdeta bir vazife bildiler, ve bu yolda harekete geçtiler. d

Bilmem, uzatmıya lüzum var mı? Anlatacağım şeyler uzak bir geçmişte olmuş değildir; bizim nesilden geriye de gitmez. Hepimiz biliyoruz: korkular içine düşen Argos'lular, Beotia'lılar, Korintbia'lılar, bizim şehre baş vurmak zorunda kaldılar, ve asıl hayret veren şey, Büyük Kıral bile, olaylar büsbütün ters bir yön alınca, öyle zorlu birdurum karşısında kaldı ki, selâmetini, bir zamanlar mahvını hazırlamış olduğu bu şehirde aradı. Gerçekte, bir kimse, şehrimize haklı olarak bir suç yüklemek istese, bulabileceği biricik kusur, fazla merhametli olmamız, zayıfların daima hizmetine koşmamızdır. Şehrimiz, bu durumda da,katı yüreklilik edemedi; ve kendine kötülük etmiş olanları kurtarmıyacağı yolunda vermiş olduğu kararı da yerine getiremedi. Yumuşayarak yardım gönderdi; kendi de işe girişerek, Helen'lenleri kölelikten kurtardı; hem de öyleki, bunlar, kendi kendilerine boyunduruk altına girinceye kadar hür kaldılar. e 245

Kırala gelince, şehrimiz, Marathon, Salamis, Platea zafer anıtlarını gözönüne getirerek yardımına koşmıya cüret edemedi; fakat sürgünlere, gönüllülere, kıralın yardımına gitmelerine izin verdi; herkesin de söylediği gibi, onu da böylece kurtardı. Sonra, duvarlarını yeniledi; gemiler yaptı; ve zorla sürüklendiği savaşı kabul ederek, Paria'lıları korumak için Lakedaimonia'lılarla dövüştü.

b Fakat kıral, Lakedaimonia'lıları deniz savaşından vaz geçtiklerini görünce şehrimizden korktu.Bizimle olan ittifakını bozmak istediğinden, evvelce, Lakedaimonia'lıların kıtada kendine bırakmış oldukları Helen'ler kendine verilirse, bizimle ve müttefiklerimizle işbirliğine devam edeceğini söyledi. Bu
c isteğinin reddedileceğini umuyordu, ve böylece bizden ayrılmak için bir sebep olmuş olacaktı. Fakat öteki müttefikler bu ümidini boşa çıkardılar; Korinthia, Argos ve Beotia'lılar; razı oldular; para verirse, kıtadaki Helenleri ona bırakmayı kabul edeceklerine yemin ettiler. Yalnız biz, o Helenleribırakamadık; yeminler edemedik. Şehrimizin hürriyet ve yüksek yüreklilik duygularının bu kadar sağlam, bu kadar temiz, ve barbarlara karşı yaradılıştan bu kadar düşman oluşu, kanına hiçbir surette barbarlık karış-
d mamış halis Helen'ler olmamızdandır. Bizim aramızda, Pelops, Camdos, Egyptos, Danaos'un ve daha başkalarının torunları gibi, yaradılıştan barbar fakat kanınca Helen olan kimseler yoktur. Biz,kanına barbarlık karışmamış gerçek Helen'leriz; yabancı

soylara karşı şehrimizin duyduğu katıksız kin de bundan gelir. Her ise, biz Helen'leri barbarlara bırakarak, utanç verici, dine yakışmaz bir harekettte bulunmak istemediğimiz için gene yalnız kaldık; c
kendimizi, gene, evvelce yenilmemize yol açmış olan durumda bulduk. Fakat, Tanrı yardımı ile, savaşı o zamandan daha bahtlı bir neticeye bağladık: düşmanlarımız savaşı bitirmiye can attıklarından, döğüşün sonunda, donanmamız, şehir duvarlarımız, yerleşmelerimiz elimizde kaldı. Bununla beraber, bu savaşta da, Kontihia'da meydan elverişsiz olduğundan, Lekhaeon'da da alçakça aldatıldığımızdan, birçok yiğit 246
askerler kaybettik. Kıralı kurtaranlar, Lakedaimonia'lıları denizlerden kovanlar da yiğit kimselerdi. Onları size hatırlatırım: siz de övgülerinizi bizimkilere katın; bu kahramanları yüceltin.

İşte, bu mezarda yatanların, yurtları uğuruna can veren daha başkalarının gördüğü işler. Benim burada sözünü etmiş olduklarım sayısız ve güzel olmakla beraber, ele alamadığım daha çok, daha güzel işler de var. Bunların hepsini anlatmam için de, gündüzler, geceler yetmez. Onun için, her biriniz, b
onları unutmayın,: torunlarına hatırlatın: tıpkı savaşta olduğu gibi, atalarının tutmuş oldukları yeri bırakmasınlar; korkaklıkla gerilemesinler. Ben de, bugün, kahraman evlâdları olan sizlere bu öğüdü veriyorum; ve gelecekte, birinizle karşılaşırsam, bu öğüdümü hatırlatacak, bütün gayretinizle yiğitlik yolunda yürümeniz için, her birinizi teşvik etmeye

devam edeceğim. Fakat bugün, babalarınızın savaşa
c giderken, başlarına bir şey gelecek olursa, size söylememizi istedikleri sözleri tekrar edeceğim. Şimdi size onların ne dediklerini; ve ellerinde olsaydı, bu gün neler söylemek istiyeceklerini, o işittiğim sözlerine dayanarak söyliyeceğim:

Çocuklarım, yiğit kimselerin oğulları olduğunu-
d zu bu tören açıkça gösteriyor. Şerefsiz yaşıyabilirdik; fakat sizi ve evlâtlarınızı leklelenmektense, babalarımıza ve atalarımıza şerefsizlik getirmektense, şerefle yaşamayı tercih ettik. Soyunu alçaltan bir kimse için, hayat boş bir şeydir. Böyle birini, ne tanrılar arasında; ne yeryüzünde, ne de ölümünden sonra yerlerin altında, sevecek kimse bulunmaz. Onun için sözlerimizi hatırlayın, ve unutmayın ki, hayatta göreceğiniz iş ne olursa olsun, erdem olmayınca, elde edeceğiniz
e her şeyin, yapacağınız her işin sonunda, utanç ve kötülük vardır. Ne zenginlik, zengin olan alçak bir kimse ise, ona şeref getirir; çünkü böyle bir halde, zenginlik onun değil, başkasınındır; ne de, beden güzelliği ve kuvveti, kötü ve alçak bir kimsede bulunursa, yerini bulmuş olur, uygun düşer; çünkü o kimseyi daha belirli bir şekilde ortaya koyar, alçaklığını daha açık olarak gösterir. Doğruluk ve erdem dışında kalan her bilgi de, düzmedir, bilgelik değil-
247 dir. Onun için, hiç şaşmadan güdeceğiniz ilk ve son gaye, bizi ve bizden evvel gelenleri erdem yolunda geçmek için bütün gayretinizle çalışmak olacaktır. Erdemden yana, biz sizden üstün kalırsak, bilin ki,

bu zafer bizim için bir utanç olacak; yenilir, alt olursak, bu bize saadet getirecektir. Bizim yenilmemiz, sizin de yenmeniz için en iyi çare, hayatınızı atalarınızın kazanmış olduğu ünü kullanıp harcamıyacak bir şekilde düzenlemeniz; ve değeri olduğunu b
sanan bir adam için, kendi meziyetlerinden değil de, atalarının ünü sayesinde şeref kazanmanın çok utanç verici bir şey olduğuna inanmanızdır. Gerçi ataların kazandığı şeref, evlâtları için güzel ve yüce bir hazinedir, ama böyle zenginlik ve şeref hazinesinden faydalanmak ve ne malınız, ne mülkünüz, ne de şerefiniz olmadığı için, onu torunlarına geçirmemek c
utançtır, alçaklıktır. Bu kurallardan şaşmazsanız, bahtınız sizi, buraya, yanımıza getirdiği zaman, her birimiz dostunuz oluruz; fakat onlara hiç aldırmaz, alçaklık ederseniz, sizi burada kimse iyi karşılamaz. Bu sözlerimiz, evlâtlarımız içindir.

Bazılarımızın anaları, babaları hâlâ sağdır. Başımıza bir felâket gelecek olursa, onları, bu felâkete, ellerinden geldiği kadar katlanmıya teşvik etmek gerekir. Onlarla beraber ağlamayın; ıstıraplarını körüklemiye hiç de lüzum yok; bahtsızlıkları onlar için d
yeter bir acıdır. Bu acılarını gidermek, yumuşatmak gerekir. Onlara hatırlatın, tanrılar, gönüllerinin dilediğini yerine getirmiştir; çünkü, onlar, oğulları için ölmezlik değil, erdem ve şeref istiyorlardı; ve bunu sağlamakla en yüksek iyiyi elde ettiler. Bir ölümlü, hayatta her şeyin gönlünün dilediği gibi olmasını bekliyemez. Felâketlerine mertçe katlanırlarsa, yiğit

evlâtlarının gerçekten yiğit babaları olduklarını göstermişler olurlar. Acılarına dayanamazlarsa, babalarımız olmadıkları, veya bizi övenlerin yalancı oldukları yolunda şüphelere yol açarlar. Atalarımız böyle düşüncelere sebep olmamalıdırlar. Kendileri gibi yiğit evlâtların babaları olduklarını, herkese yaşama tarzları ile gösterip bizi övmelidirler.

«Hiçbir şeyde aşırı olma» eski sözü güzel bir söz sayılırdı; gerçekten de öyledir. Kendini saadete götüren veya yaklaştıran şartları kendi içinde arıyan; bunları başkalarına bağlıyarak, onların başarı veya başarısızlıklarına göre bahtını tesadüfe bırakmıyan bir kimse, hayatını iyi düzenlemiş demektir. Böyle bir adam, bilgedir, merttir, akıllıdır. Böyle bir adam, servet veya çocuk edinsin, servetini veya çocuklarını kaybetsin, her türlü halde, o özdeyişi yerine getirecek; sevinçte de, kederde de aşırılıktan; kaçınacaktır; çünkü, bütün güveni kendinedir. İşte, biz, babalarımızın böyle olduklarını ileri sürüyoruz; böyle olmalarını istiyor, diliyoruz. Biz de şu anda böyle davranıyoruz; ölecek olsak bile, ne aşırı bir hiddet, ne aşırı bir korku duyuyoruz. Analarımıza, babalarımıza yalvarırız, geri kalan günlerini bu duygularla geçirsinler. Bilsinler ki, ağlayıp sızlamakla bizleri memnun etmezler! Ölüler yeryüzünde olup bitenlerden haber alıyorlarsa eğer analarımız, babalarımız, kendilerini hırpalıyarak, felâketlerinin yükü altında ezilirlerse, bizi gücendirir; acılarına ölçülülük ile, ferah yürekle katlanılırlarsa gönlümüzü ederler. Bizi, insan oğluna

nasip olabilecek en güzel bir son bekliyor; onun için ağlamayın, bizi yüceltin. Karılarımıza, çocuklarımıza gelince, onlara bakın, besleyin, düşüncelerini bu yola çekin; çünkü, böylece, felâketinizi unutur, daha güzel, daha asîl bir ömür sürer, gönlümüze de daha d
yakın olursunuz.

İşte, yakınlarımıza söylenecek sözler. Şehre gelince, onu, babalarımıza, çocuklarımıza, hatırımız için bakmaya; babalarımızı ihtiyar yaşlarında beslemiye, çocuklarımıza da iyi terbiye vermiye teşvik ederdik ama bu yolda teşvike ihtiyaç görmeden onlara gerektiği gibi bakacağını biliyoruz.

İşte, ölülerin oğulları, anaları ve babaları, işte, sizlere söylememi istedikleri şeyler. Ben de, bütün e
gayretimle bunları bildiriyorum. Ben kendim, onların adına, sizlere yalvarıyorum: oğullar, babalarının yolunda yürüsünler; ötekiler de, hiç bir kaygu duymasınlar. Çünki emin olunuz, ferdler ve devlet, sizi ihtiyarlık günlerinizde besliyecektir; ve her birimiz, bir ölünün babası ile karşılaştığımız zaman, ona şefkat ve muhabbet göstereceğiz. Devlete gelince, size karşı gösterdiği ilgiyi hepiniz biliyorsunuz sanırım. Savaşta ölenlerin çocuklarına, babalarına iyi bakılması için kanunlar yaptı; ve en yüksek makama, 249
bu ölülerin ana babaları, adeletsizliğe kurban gitmesinler diye, onlara herhangi bir yurttaştan daha iyi bakmak vazifesi verildi. Devlet, çocuklarının yetiştirilmesine de yardım ediyor; ve yetim olduklarını elden geldiği kadar unutturmıya çalışıyor. Onlara,

daha çocukken, kendisi babalık ediyor; yetiştikleri zaman da, tam bir zırh hediye ederek, mallarını başuna gönderiyor. Babalarının mertliğini gösteren
b silâhları da vererek, onların nasıl davranmış olduklarını belirtiyor, hatırlatıyor. İlk defa baba ocağına girip, hüküm sürmeye başlıyacakları zaman da, iyiye belirti olsun diye de, babalarının silâhlarını kuşanmalarını istiyor. Ölülere gelince, onları yüceltmekten geri kalmıyor; her yıl, herkesin önünde, bütün ölülerin hâtırası için, her birimizin kendi evlerimizde kendi ölülerimizin hâtırası için yaptığımız gibi törenler yapıyor; bunlara beden idmanları, at yarışları,
c çeşitli musiki müsabakaları katıyor. Devlet, gerçekten, ölülerin, mirasçı ve oğlu; oğulların babası; babalarının da vasisi yerini tutuyor; bütün zaman boyunca da dikkat ve ihtimamını hiç esirgemiyor. Devletin yaptıklarını gözönüne getirin, başınıza gelen felâkete daha kolay katlanırsınız; ölenlere ve yaşıyanlara kendinizi sevdirmek, göreceğiniz ve göstereceğiniz dikkat ve ihtimamı kolaylaştırmak için en iyi çare budur. Haydi, artık, hepiniz, ölülere, kanunun buyurduğu gibi göz yaşları döktünüz. Dağılın.

d İşte Meneksenos, Miletos'lu Aspasia'nın nutku.

MENEKSENOS. — Zeus hakkı için Sokrates, o senin Aspasia, kadın olduğu halde, böyle nutuklar söyliyebildiğine göre bahtlılardan biri olmalı.

SOKRATES. — İnanmıyorsan, benimle gel, kendi ağzından işit.

MENEKSENOS. — Aspasia'nın yanında çok bulundum, Sokrates, değeri nedir, bilirim.

SOKRATES. — Peki, Aspasia'yı taktir etmiyor musun? Bu nutkundan ötürü de ona minnet borcun yok mu?

MENEKSENOS. — Var, Sokrates; bu nutuktan ötürü, Aspasia'ya, veya sana kim okudu ise ona c
büyük minnet borcum var. Ama, şunu da ilâve edeyim: bu nutku bana tekrar edene de çok borçlandım.

SOKRATES. — İyi öyleyse; fakat Aspasia'nın siyaset üzerine daha birçok güzel nutuklarını sana okumamı istersen, dikkat et, sakın beni ele verme.

MENEKSENOS. — Hiç korkma Sokrates, ele vermem. Sen bana yalnız o nutukları oku.

SOKRATES. — Peki, ben de senden bunu esirgemiyeceğim.

Batı Klasikleri

39

No. 8637

TOPTAN SATIŞ
İstanbul Devlet Kitapları Müdürlüğü
Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Elazığ ve Erzurum
Bölge Şeflikleri

PERAKENDE SATIŞ
Millî Eğitim Yayınevleri
ve Bakanlık Yayınları satıcısı kitapçılar

% 5 KDV DAHİL FİYATI : 500 LİRA
(476 Lira+24 Lira)